

Giulia Ambrosi în dialog cu Simona Popescu

Cât de mult găsim despre dumneavoastră în Exuvii ca individ, ca scriitor și ca reprezentant al literaturii române contemporane?

Să explicăm puțin titlul... *Exuvii* e un cuvânt rar, de origine latină, din domeniul biologiei. Exuviile sînt corpuri pe care unele animale (fluturii, de pildă) le lasă în urma lor în procesul de maturizare, în metamorfoza completă, uneori, prin care trec. Spre deosebire de regnul animal, regnul uman păstrează într-un fel, prin ceea ce numim memorie, corpurile trecute, care continuă să trăiască virtual, în imaginarul nostru. Noi nu sîntem doar ceea ce devenim (am devenit), ci și ceea ce am fost. E o carte în care iau ca pretext experiența metamorfozelor identitare prin care am trecut ca să vorbesc și despre mine, și despre ceilalți, despre ceea ce ne face să ne recunoaștem unii pe alții, de oriunde am fi, dincolo de vârste.

Exuvii este, da!, și un roman autobiografic, dar e vorba mai mult de o biografie în care nu epicul e important, ci textura vieții aflate la început (fiind vorba de un copil), textura care creează viața de mai târziu, pînă la capătul ei. Aparent, e vorba despre copilărie și adolescență, dar e și o carte despre cum își asumă un adult, un scriitor (o scriitoare) să vorbească despre moștenirea unui fel de a gândi, de a percepe lumea, de a o înțelege, specifică omului liber care este copilul – am fost cu toții și unii parcă uită uneori (sau își amintesc cu duioasă... detașare, cu o neînțelegere venind dintr-o diminuare a libertății depre care vorbeam). Scriitorul „deține” limbajul prin care se poate traduce realitatea „analfabetului”, a lui *infans* (care în latina strămoșilor noștri comuni înseamnă „cel mut”), realitatea aceea care devine fundația unei dezvoltări ulterioare. M-am gândit, apoi, că percepția „infantilă”, experiența „entității” (reprezentate de copil) – pe care Gertrude Stein o pune în opoziție cu „identitatea” legată de social – merită mai multă atenție, merită exprimată (încă o dată). Copiii și chiar adolescenții sînt niște ființe pe care contextul nu reușește să-i „formeze”/deformeze, ei își creează singuri contextul lor, au felul lor de a se plasa în lume, în centrul lumii (oriunde s-ar fi născut), mai precis. E o lege a firii, nu ține de voință. De-acolo realitatea e mai vastă, fără îngrădituri, perspectiva are o anume claritate, o anume puritate. Într-un fel redevin *entitate* cei care au șansa de a deveni foarte bătrîni. În înțelepciunea lor, și ei sînt liberi de context. Noi toți,

indiferent de naționalitate, sîntem legați prin entitatea noastră și dezlegați de ceea ce numim identitatea noastră „formată” și cu prejudecăți, preconcepții (rasă, gen, naționalitate etc. – noțiuni care pun false bariere între noi, oamenii, dintotdeauna). La apariția *Exuviilor*, mi-a reproșat cineva că nu reprezintă în carte copilul... român! (Oare ce înțelegea persoana prin „copil român”?!). Dar copiii sînt peste tot pe lume la fel. Mi-ar plăcea să cred că am scris și despre copilul italian, de pildă!

Despre mine ca reprezentantă a literaturii române contemporane ar trebui să vorbească alții.

Ceva similar ați afirmat cu ocazia simpozionului care a avut loc între 27 și 29 februarie 2011 la Berlin: „Sîntem mai asemănători în entitatea noastră decît în identitatea noastră [...] Copilul, scriitorul sînt entități, înainte de orice. Ca estici sau ca vestici, încercăm să ne negociem identitatea – și să nu ne trădăm entitatea”.

Indiferent de condițiile sociale, politice, dincolo de diferențele de tot felul, copiii, adolescenții se aseamănă. Dar și scriitorii, și cititorii adevărați se aseamănă. Creatorii de orice fel ar fi. Ei au o sensibilitate, o putere, o capacitate de rezistență, un sentiment al empatiei, al solidarității, o foame de frumos, un instinct al vieții care sînt specifice omului cu adevărat liber. Fac cu toții parte din ținutul numit de Vladimir Nabokov, în minunatul lui roman *Foc palid*, Semblerland. Semblerland, adică un tărîm al reflexiilor, al „celor care se aseamănă”.

Identitatea e... anevoioasă. E ceea ce se depune formînd învelișul exterior, „cochilia” pe care, ca melcul, o porți în spinare. Unii te judecă după... „cochilie”! Poate fi o povară, identitatea, poate fi și adăpost. Depinde cum o percepi. Există o identitate de sine și o identitate pe care o împarți cu alții, de aceea spun că identitatea e complicată, anevoioasă. Poți vorbi doar „în numele umanității tale personale” (cum ar spune Witold Gombrowicz), dar nu și în numele unei colectivități, e riscant („noi, românii” etc). Pentru estici e mai greu (mai ales la trecut: a fost mai greu), dar poate și pentru vestici. Pentru un român se încurcă lucrurile și mai tare: trebuie să facă față prejudecăților (care aduc prejudicii!) de tot felul cu care nu are, de fapt, ca persoană particulară, nici o treabă. Am simțit asta pe pielea mea după 1990. Altfel îmi imaginam eu eliberarea de dictatură, libertatea! Prejudecățile vin dinspre politică, dinspre realitățile sociale, dinspre jurnalismul lejer, mediocru, dinspre zona mediocră (poate ar trebui să spun meschină) a populației. Spre stupoarea mea, după ce a căzut comunismul, am avut senzația că se ridică alt fel de granițe. S-a lăsat o nouă cortină între Est și Vest. Și asta în condiții de libertate. A fost dureros. Acum s-a estompat diferența. S-au estompat și prejudecățile. Sîntem în Uniunea Europeană și avem nevoie unii de alții. Asta e foarte clar, din ce în ce mai clar. Lumea nu se mai împarte, din fericire, în criterii care țin de punctele cardinale, pe chestie de geopolitică. Există oamenii care vor să construiască ceva și cei care nu, profitorii. Asta e tot. Sînt oamenii de bună credință și cei care se ocupă doar de interesele lor personale – asta e valabil în toată Europa și în toată lumea.

Din fericire, în cultura adevărată nu există prejudecăți. Pentru mine, scriitorii adevărați sînt dincolo de... naționalitate. Scriitorii și cititorii. Ei sînt din *Semblerland*! Eu nu citesc un autor italian în primul rînd ca pe un reprezentant al Italiei, ci ca pe un „cetățean al lumii”. Sigur, el exprimă niște realități ale lumii din care vine, dar pe mine mă interesează gîndirea, sensibilitatea autorului, personalitatea lui, în primul rînd. Simt și eu ce simțea bătrînul Goethe citind un roman chinezesc (găsim asta în convorbirile sale cu Eckermann): că importante sînt asemănările între oameni, nu deosebiri, că literatura e universală, dincolo de timp, de spații, de granițele de tot felul. Și diferențele sînt importante, ele dau sarea și piperul lumii. Cînd vorbesc despre asemănare mă refer la ceva mai profund, *general-uman*, cum se zicea în alte timpuri.

Credeți că, într-un fel, limba poate să compromită entitatea?

Limba nu compromite nimic, depinde cum o folosești, ce spui. Conținuturile (mai ales cele impersonale, moștenite, venite din afară) tulbură „entitatea” și chiar „identitatea”. Literatura, arta în general, reușește să-i lege pe oamenii de pretutindeni, despărțiți de atâtea alte lucruri... Dar, e adevărat, trebuie să fii atent la cuvinte. Cuvintele pot fi și capcane. Trebuie să ai mare grijă cum sînt ele potrivite. Uneori pot exprima chiar contrariul a ceea ce vrei să spui.

Ne povestiți ceva despre paralelismul EXUVII / INGLUVII?

Ca să vorbesc despre asta ar trebui să spun că tocmai închei o carte, începută demult, prin 2003, după o întâlnire cu Herta Müller și cu un scriitor maghiar, Szócs Geza, amîndoi trăind multă vreme în România (Herta Müller locuiește acum în Germania, iar Szócs Geza în Ungaria). Ni s-au pus atunci, în fața unui public trilingv, niște întrebări despre limba română, despre România, despre Est. Mi-am dat seama că nu sînt pregătită să vorbesc despre lucruri de felul ăsta. O constatare care m-a întristat. Și m-am hotărît să mă gîndesc serios la ele, preț de o carte (pe care am terminat-o de mai multe ori! – dar pe care sper să ajung s-o public anul ăsta sau la începutul anului viitor). *Ingluviile* au ajuns să fie doar un capitol dintr-o carte despre... lume. Ingluviile sînt niște obiecte ale regurgitării. Ca să se înțeleagă, o să spun că există niște păsări, barza de exemplu, care înghit tot felul – broaște, arici țepoși, șerpi, imposibil de mistuit în întregime, așa că, după o zi de la îngurgitare, detritusurile (ace de arici, piei, oase) sînt regurgitate sub forma unor conglomerate, un fel de mingiuțe. Din cîte am înțeles, sînt foarte utile pentru analiza unui întreg ecosistem. Adică, oamenii de știință, biologii pot deduce multe făcînd tăieturi în secțiune „mingiuțelor” – de la condiții de temperatură la înmulțirea sau diminuarea unor specii animale.

Ei, am înghițit multe, ca ființă trăind sub o dictatură – dar, culmea!, și după ce am scăpat de ea. Noi, românii, avem niște expresii legate de situațiile astea în care se întîmplă să fii obligat să suporti niște umilințe, niște chestii dezagreabile, să nu ai încotro. Expresiile se leagă între ele, de obicei le simți pe toate deodată: „a înghiți în sec”, „a-și înghiți limba”, „a înghiți cu noduri”, „a-ți înghiți lacrimile”, „a înghiți gălușca” (am auzit nu demult și de „a înghiți o broască”). Au și francezii o expresie pe direcția asta: „avalier des coulevres”, adică a înghiți șerpi. Nu știu cum stau italienii la capitolul „*ingluttire*” (cu o vorbă a strămoșilor comuni). Așadar, multe am înghițit! Și le-am „regurgitat” în literatură. Dar cartea, dincolo de capitolul ăsta, s-a orientat, încet, încet, ca o plantă sănătoasă, spre tot ce e luminos. Mi-ar fi plăcut să se cheme, dacă titlul n-ar fi fost folosit de Nicolas Bouvier, *Rostul lumii (L'Usage du monde, în franceză)*. Ciudat, la voi s-a tradus cartea asta cu titlul *La polvere del mondo... Praful lumii?*

Dar și volumul despre care m-ai întregat, *Exuvii*, este tot despre... rostul lumii, despre *l'usage du monde*... Nimic despre... praful lumii!